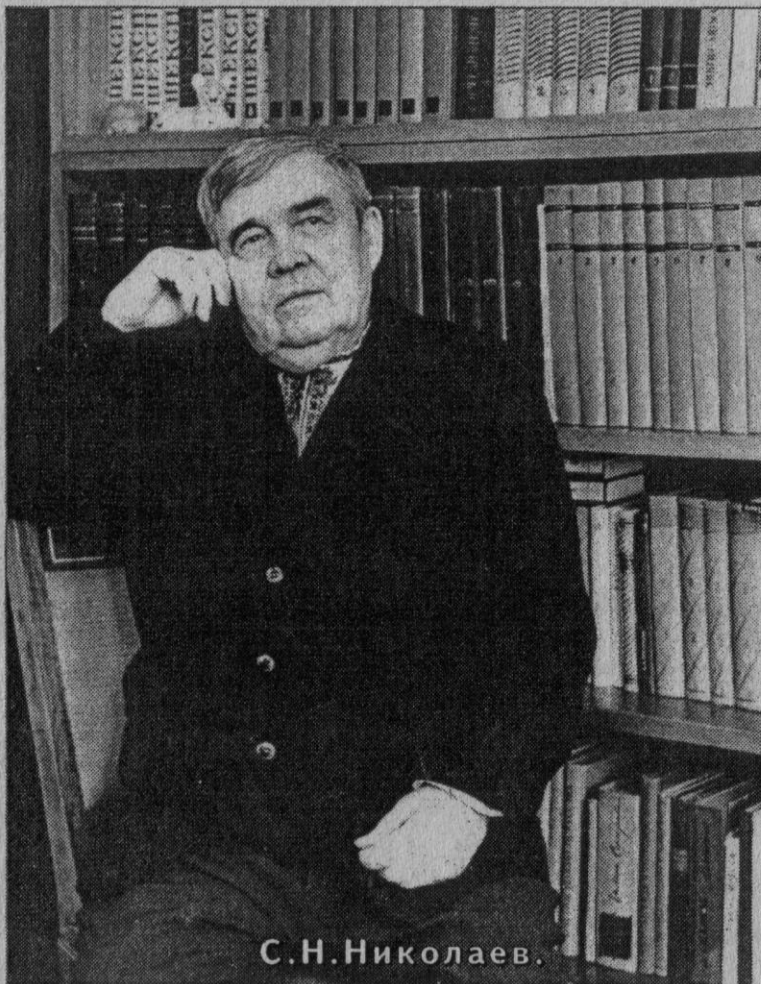

СЕРГЕЙ НИКОЛАЕВЛАН — 100 ИЙ

(1908 ий 23 март — 1993 ий 5 октябрь)

С.Н. Николаев.

Лүмлө драматург 1908 ий 23 мартыште Морко мландеш, Овдасола кресаньык ешеш шочын. Тыштак йоча пагытше эртен. 1915 ийыште ту-

кын да одарланен, шуко почеламутым, ойлымашым, "Дезертир-влак" повестьым, "Октябрь" поэмым, "У мланде" ден "Окса тул" пьесым, "Мүкш отар" драмым возен.

1924 ий шошым С.Г.Чавайн комсомолец да тунемше-влак дене пырля "Окавий" ойлымашыж почеш пьесым ямдыленыт.

1924 ийыште семык пазар кечын Кожлаер ялеш С.Г.Чавайнын вуйлатымыш почеш Пеледыш пайрем эртаралтын. Морко да Арын школлаште тунемше-влакын вийышт дене "Ямблат күвар" пьесым уремыште модын ончыктеныт.

1925 ийыште Сергей Николаев мариЙ педтехникумышто тунемаш тўналеш, комсомолец-активист лиеш, түрлө общественный пашам кумылын ышта. Тыштак первый мариЙ композитор И.С.Ключников-Палантай дене палыме лиеш. Уста композитор музыкым, мариЙ калыкын мурыжым йораташ, тудым умылаш, шижаш тунукта.

"ЭЛНЕТ ПЎНЧЕРЫШТЕ" СБОРНИК

"Элнет пўнчерыште" повесть пўртўсым аралыме, у чодырам куштымо йодышлам тарвата, чын верч кучедалше-влакым неле, но волгыдо пўрымашыштым моктен мура.

Книгаште тыгак изи огыл верым ойлымаш, шарнымаш ден статья-влаклан пўлеклымў. Тушто автор мариЙ ялысе койыш-шоктыш, еш темым нўлталеш, шке илышыже да творческий корныж нерген каласкала. Тиде книгаг 1988 ийыште печатлен лукмо.

Драматургын ешыже.

шыж дене кылдалт шога. Садлан лўдде каласаш лиеш: Саликан образшым калык шочыктен, тудо - калыкын шўмжў гыч да уш-акылже гыч лекше образ. Саликан поэтический образшым самырык артистка Ница Конакова раш да келгын сценеш ончыктен коден, санденат спектакль тунам зрительлан пеш келшен. Нина Конакован волгыдо чонан Саликажым, южо егже кызытат шарна дыр.

...штак почка пагытше эртен. 1919 ийыште тунемме корныжо шочмо ялысе церковно-приходской школ гыч тўналын, ныл ий тыршен тунемын. Икымше туныктышыжо руш ўдыр Анна Андреевна лийын.

"... Морко кундемсе сылне вер-шөреш шочын кушкынам. Шочмо верем пўртўслан пеш поян: йырым-йыр курыкла, ужар чашкер, коремла, ер ден пўя-влак. Тыгай верыште йоча жапем эртен. Эн сылне верже шочмо Овдасола ялем. Тудо сылне да кугу Карман курык воктен верланен..."

Сергей Николаевын ешыже да икшывыже-влак: ачаже - Николай Григорьевич, земский школым тунем пытарен, аваже Пелагея Антоновна, грамотым пален огыл, но тунемше еным пеш пагален, шкеже Морко кундемсе Азялеш культурный ешеш шочын-кушкын, кок изаже: Вылып ден Иван, шольыжо - Алексей, шўжарже-влак: Огавий ден Ана.

Сергей Николаевын шарнымашыже: "Йоратыме вер-шөрем кечыйол дене янда гай йогышо кугу пўяна сылнештара. Тушто шўртнў тўсан карака кол шуко уло, мурда, шўрўка дене кучена. Воктенак эше кок изи ял, Пашкансола ден Усола, верланеныт. Нунынат шке пўяшт лийын, йырым-йыр йоча-влак модыныт, колым кученыт. Рвезе-влак дене пырля курыкыш коштынна, курык ўмбаж йырым-йыр шарлен вочшо сылне кундемем, яллам, коремлам, чашкерлам куанен онченна, кенеж эрдене снегым, мўрым погаш, а шыжым пўкш погаш коштына ыле, а яра кенежым йўд еда тиде курык ўмбалне тул йўлен да мўндыркў волгалтын. Тушто ме, имне пукшышо-влак, имным оролен, тул йыр йўдвошт куштен-мурен, жапым эртарен улына.

1921 ий. Совет республикылан пеш неле лийын. Граждан сар чарнен, тыныс илиш толын, но ял озанлыкым йўсылык вучен. Кукшо игече шогымылан кўра кинде йўршын шочын огыл, чыла вере калык шужен илен. Йоча-влакым арален кодаш - Совет властын тўн задачыже лийын. Овдасола ял деч кум менге тораште Арын шымияш школым "Школа-интернат повышенного типа" манын лўмденыт. Тушто вич классым угыч почыт, 25 рвезым тунемаш налыт, нунын коклашке изи Сергеят логалеш. Школым Тыныш Осип вуйлатен.

1923 ий шыжым икымше классыш вончымеке, Арын школын вуйлатышыжлан марий пўэт Сергей Григорьевич Чавайн шогале. Сергей Николаевым калык ойпогым, поэзийым йўраташ кумылан ден, мурашат туныктен.

Чавайн Арыныште 1923 гыч 1927 ий марте илен. Тиде жапыште тудын пашаже чот куш-

1988 ийыште печатлен лукмо.

"САЛИКА" ПЬЕСЫН ШОЧМЫЖО

1935-ийыште марий радион йодмыж почеш Морко сўан нерген инсценировкым ямдылен. Тудым "Кўрылтшў сўан" манын лўмден. Варажым у шонымашыже лектын: сўан темылан пьесым возаш да театрыш пуэн ончаш. Пьесын первый вариантше "Полатовын сўанже" лўм дене шочын. Спектакльым шындаш режиссер Алексей Иванович Маюк-Егоровлан ўшанен нуат. Но спектакль шындалтде коदेश, икмыняр замечанийлан кўра. 1937 ийыште пьесысе образ-влакым угыч тўрлатен, виянгден, ончен лекмеке, "Полатовын сўанже" олмеш кок тулык рвезе енын йўратымашышт да

"Салика" пьесе гыч ужаш.

нунын эрык верч кучедалмашышт нерген "Салика" музыкальный пьесе шочо. 1938 ий 5 апрельыште премьеря лие.

САЛИКА - НИНА КОНАКОВА

Салика - марий ўдырамашым иктешлен ончыктышо типический да поэтический образ. Пьесыште чыла действий Салика йыр пўрдеш, тудо тўн фигура. Тудо калыкын реальный или-

1947-1951 ийлаште тўвыра министр пашам шуктен.

"ВЎДШЌ ЙОГА" ДРАМА

"Вўдшў йога" драмым 1939 ийыште возымо. Тудын негызешыже 1906 ийыште Какшамарийыште лийше тургым событий возын. Пьесын тўн темыже - бурлак да кресаньык-влакын революционный движенийыш ушнен, кугыжан строй ваштареш тарванымышт.

Музыкальный драмыште тўн герой-влакын прототипыштлан марий композитор И.С.Палантайын, учитель Н.Орловын да моло революционерын образыштым кучылтмо. 1940 ий 5 апрельыште премьеря лийын.

МАССР-лан 30 ий темме лўмеш колхоз темылан "Пеледше мланде" пьесым возен. Академик В.П.Мосоловын образшым профессор Воронцов гоч ончыктен. Тиде пьесым театрын тўн режиссержо Е.Г.Амантов шынден. Премьера 1951 ий 22 июньышто лийын.

Литературный да общественный пашаж дене Сергей Николаев у илиш чонымаште тыршен. 1940 ий гыч тудо КПСС член, Марий АССР Верховный Советын депутатшылан сайлалтын, ятыр жап МАССР Писатель-влак ушемем вуйлатен.

Совет правительство Сергей Николаевын литературный да общественный пашажым кўкшын аклен, тудым кок "Знак Почета", Трудовой Йожкар Знамя орден-влак, "За трудовую доблесть" медаль да Марий АССР Верховный Совет Президиумын Почетный грамотыж-влак дене наградитленыт.

Тудлан Марий АССР искусствын заслуженный деятельже, Марий АССР-ын калык писательже да Марий АССР Государственный премийын лауреатше почетный лўмым пуымо.

